

ACC. N:R. M 10885: 1-51.Landskap: SkåneUpptecknat av: Wihlborg LarssonHärad: N. AsboAdress: Ekarp, PerstorpSocken: Perstorp

Berättat av:

Uppteckningsår: 1948Född år 1898 i Perstorp förs.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Rekning av länghalm.	s. 1-2.
Gårdsgårdar.	s. 3-8
Torskärning.	s. 9-10.
Tillverkning av klappstov.	s. 11-16.
Fordon.	s. 17-21.
Gägnen om kyrkklockor.	s. 22.
Ekdstäder.	s. 23-27
Marknader och marknadsresor.	s. 28-34
Fornminnen.	s. 35-37.
Parasars bostäder och bohus.	s. 38-51.

Lu F 66.

Repping av långhalm.

Den takhalm, som användes, s. k. "långhalm", regrades för för hand. Rågen träsades med slaga, halmen bands i "klippon" med två halmband och måste sedan repas för att få bort klena strån och bruten halm. I en stolpe i logen fanns ett utskuggat fyrkantigt hål, i detta fästes repen, som bestod av en fyrkantig stomme med sju isatta reptänder av en halv alns längd. Då repen var fastsatt, liknade den en upprättvänd stor kam.

Halmen togs ur den upprätta klippan med händerna, så mycket man kunde hålla och drog den över repen, först taggrändan och sedan rotändan. Den regrade halmen bands i "lockor"

med ett halmband. För att få dockorna
jämna i isländen, brukade man
avhugga halmen med en bred yxa.
Penna metod att tillverka långhalm
var ganska tidsödande och ersattes
med maskinsepa, ett kombinerat
träs- och repningverk, som drogs
av hästvandring.

Flalmdaken försvinna alltmer och
repning av långhalm kommer snart
att bli ett arbete som helt medlägges.

Gärdesgårdar.

Före enskiftet, d. v. s. före 1820-30-talen, fanns i denna trakt icke några hägnader kring utmarkerna. Byarnas åkrar voro inhägnade med gärdesgårdar av grästen. Dessa ligga delvis kvar, de äro bortlagna i de fall då flera åkerlöss slagits ihop till större åkerskiften. Efter laga skiftets genomförande upplades hägnader mellan de olika hemmanens ägor i varje by. Dessa hägnader finnas överallt kvar. De bestå ä äker- och skogsmark av stengärdesgårdar, samt i mästarna av diken med vallar.

Stengärdesgårdarna äro byggda av två rader stenmurar s. k. "dubbelgäsen", höjd och bredd kunna variera, men vanligtvis lades de i en höjd av 7 kvadrater och

en bredd av 5 kvarten. Gränsen ansågs gå i gärdesgårdens mitt. Att grästen användes är helt naturligt, när jorden här är mycket stenbunden. Skogarna bestod mest av bok och ek, de varo glösa på grund av den avverkning till pottaskebränning, som här företogs, under den tid Skånska Glasbuket var igång, under perioden 1691-1762. Stora områden varo beväxade med ljung och enbuskar. Å dessa förekom vedjeländor för att skaffa potatis till brännvinsbränningen. För att skydda vedjeländan för betande djurs överkan, uppfördes runt omkring dem hägnader, dels av enkla stengärdesgårdar s.k. "enkelgärdar", dels av trädgrenar och ris, s.k. "risgärdar". Av dessa enkelgärdar finns många kvar i skogarna, mer eller

mindre nedstade. Be i mossarna uppi-
lagda hägnaderna bestod av en vall
mossar, uppkastad ut en cirka två
alnar djup och lika bred gräp. Gränsen
ansågs vara den raka rida vallen
bildade mot gräpen. Låderna hägnader
finnas alljämt kvar i mossarna, dikena
äro vattenfyllda, men hålla på att
växa igen, av vitmossa, vallarna
äro karpjunkna och i de flesta fall
endast 30 ä 40 cm. höga.

Ett annat slag av hägnader äro s. k.
"jordsvallgäsen". Låderna föckas
i några fall i ägogränsen och ofta mel-
lan åkrar tillhörande samma hemman.

En sådan hägnad består av en rad
grästener till en höjd av 6 ä 7 kvaster
och upp till stenarna lagd jord i

form av en sluttande vall. Jorden
togs vid ena sidan av stenvallen
och kastades över denna. Stenarna
kommo alltså, med nedersta skiktet
att ligga vid gränsens botten. Där li-
ksom i mossorna ansågs gränsen följa
den släta sidan av vallens (stenvallen).
I senare tid, då dylika vallar sjunkit
samman och därför ha blivit ett dåligt
skydd, ha uppe på dem nedslagits
pålar, å vilka spänts ståltråd, i
flera fall taggtråd.

Fläcken som hägnader förekomma
på en del ställen kring trädgårdstjärnor.
De bestå vanligen av hagtom, någon-
städes av bok eller gran. Staket av
drävit förekommer även, liksom
nätverk av ståltråd. Fön voro alla

trädgårdar inhägnade med stengärdes-
gårdar. Det har berättats, att då de
länga gärdsgårdarna uppfördes, mel-
lan hemmanen på 1830 talet, vissa
personer visade stor yrkesskicklighet
vid uppförandet. Dessa voro därför
mycket eftersökta. I Perstaps socken
fanns en person, som var en stor
mästare i detta yrke. Han levde
långt in på senare hälften av 1800
talet och de äldsta i församlingen
minnas honom fullfarande. Han
hette Jöns och kallades allmänt "spele-
mannen", enär han tillika var
sockenspelman. Att han kunde få
sina av detta hårda arbete styva
fingrar till att utföra greppen på
på instrumentet kan tygas underligt,

ACC. N:R M. 10885:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6.

men så var dock fallet. De långa sträcker
gärdsgärdar denne man byggde stå
fortfarande kvar och fylla än i dag
sitt ändamål. En son till denne Jön
är den nu äldre Lven Jönsson i
Västra Torup, kallad Lven Spelman
och bekant för den av honom kompo-
nerade utställningsmarschen, vid
utställningen i Lund.

Tavaskäring

1.
Ett arbete, som numera är helt bort-
lagt på denna ort, är skäring av tår
för hand. På den tid då brännvins-
bränningen koncentrerats till ställe
brännerier, hade Olof Månsson i
Perstorp m. 4 ett efter dåtida mätt
stort bränneri. Förutom ved, användes
i detta en mängd tår, vilken skes
i en honom tillhörig mosse.

Metoden vid tavaskäringen var här
densamma, som vid skäring av
tår till hushållen, men omfattade
här en hel vårsäsong, under det att
skäring av hushållstår i regel tog
endast en dag på varje hemman.

Arbetslaget bestod av en stickare,
skärare och ullare, samt uppläggar.

Pullarne förslade dyngan till en tau-
plats, där bärsarna stälptes, så att
dyngan kom att ligga på marken.

Den utbreddes här i en kaka av unge-
fär fyra tumms tjocklek. Plakan av-
delades i små rutor, "ritades" med en
"rit", en lång stång försedd med en
rörelseknäns insättning.

Att tillverka klapptau är ett mycket
smutsigare arbete än skäring av tau,
enär dyngan smetar och stänker.

Så tauen skall vändas efter skärningen
på avansidan, måste varje tau brytas
loss i de skäror, som gjorts med ritsten.
Det tränga nämligen icke helt genom
smeten. Metoden att tillverka klapp-
tau är numera på denna ort helt ut-
brukt.

Tillverkning av klappstav.

På de hemman, som fanns massas med fet dy, brukade för tillverka klappstav. Den hade stäme bränleväide än skuren stav, men var något arbetssammare att framställa. I stavgraven gingo fyra män, iklädda träskostölar, omkring och trampade sänder stavstycken, vilka bröts ner ur masskanten. Då staven var lagom trampad, släpptes in vatten, varpå trampningen fortsatte till en seg svart dyig deg uppstod. Den omrördes då med skyfflar, varpå den klappades till på ytan med skyffelbladen. Därpå östes den upp över masskanten och direkt på rullbärarnas flak, som vid detta tillfälle, varo försedda med karm.

En sargrav kunde ha ett djup av
ända till tre alnar, såvida det gick
att avleda vattnet till detta djup.

På randen av graven gick stickaren,
han hade en särskild konstruerad
spade, stickspaden, den var något
stärre och kraftigare än skärspaden,
samt var försedd med en tramppinne
av järn. Bredden av sargbänken be-
stämde av stickningen. Stickaren
gick längs gravkanten och trampade
med spaden, så att en skära uppstod
i mossen. Öfver i graven var skärarna.
De kunde vara sju eller åtta stycken,
om stickaren hann sticka av till så
många. Med sina skärspadar hugga-
de i sargbänken, stucko in spaden
under sargen och kastade upp den på

kanten, där sullarne lassade dem på
sullbåsar och sköto dessa framför sig
till sättplatsen, där rättarne (uppläggarne)
lade dem till rätta i rader. Som skärar-
na gingo i rad, tog var och en av dem
en fast fjocklek av tavlagets i bänken.
Så raden av skärare hunnit till mot-
satta änden av graven, gingo de tillbaka
och togo nya tavlag för sig. Sticka-
ren skulle då ha hunnit undan, så
att alla kunde arbeta. Detta blev
vanligen en fullständig kappköning
och om någon inte hann undan måste
han lämna arbetslaget. Skärarna voro
vuxna män, sullarna vanligen pojkar
eller fjunthinner. En sullare behöv-
des för varje skärare. De som ordnade
sarven på uppsättningsplatsen voro

gummar eller unga flickor. Varje dag
kom ägaren ut på mossen och bjöd på
brännvin. Mängden härav kunde ökas
eller sänkas, beroende på hur stor arbets-
prestation som utförts. Stundom höll
ägaren och arbetarne vad, om hur mycket
de som kunde skäras till nästa dag.
Tänligen lätsade ägaren sig ej kunna ha,
att så mycket arbete kunde presteras, som
arbetarne påstodo. Ett visst kvantum extra
brännvin skulle då bli belöningen.
I regel fick han bestå det, vilket han
ju också avsett. Brännvinet var ju billigt
för honom och mera förskans för sam-
ma daglön.

De spadar som användes voro av
järn, av oval form, något spetsiga
fram till och tillspetsades av breda.

Skaplet var av trä, upptill försedt med en rund krycka. Rullbärarna kallades "torobärer". De voro helt av trä och bestodo av två stänger, "skaklar", baktill avrunda- de till handtag, på mitten sammansatta med slår och ovanpå ett flak av bräder. Framtill fanns ett skrat hjul av trä. Det ansågs som en stor yrkesfärdighet att kunna tillverka lättgående och samtidigt starka rullbärer.

Så torven torkat på uppåt vända sidan, skulle den tresättas. Detta tillgick så, att två torvar sattes på ändan och den tredje lades över dem i dösform. Så torven torkat ytterligare, skulle den "kulas". Så lades en ring av torv på marken, ovanpå denna en ny ring något trängre i omfång och så fortsattes

tills "kurlingen" var färdig, d. v. s. då endast en tarr placerats i toppen. Varje kurling hade sålunda ungefär samma form som en bikupa. Varje tarrs storlek skulle vara ungefär en tegelstens. Så tavlen i kurlingarna var riktigt tar kunde den, antingen köras in i en tavolada eller släckas på sättplatsen. Vid tarrs församling kunde all tarr vara bärgad före juli månads slut. Som stenkol, före jämvägens tillkomst, icke solufördes i dessa bygden, var tarr en nödvändig bränslevara, den var billig, ty arbetslönerna voro den tiden låga. Det har funnits de, som skurit tarr långt in på 1700 talet. Numera erhålles maskinpressad tarr av bättre kvalite, varför skävningen är nerlagd.

Fordon av gammal typ.

Förutom "mullbärer" som användes vid
sambilloverkning och som dessutom
får vara backslugusittadnes enda trans-
portmedel, fanns här ett slags höbärer
s. k. "hästabärer". De hade två hjul av
trä med skramla fastsatta i en träaxel
som löpte runt med två slittappar
av järn instuckna i banade hål i
skaplans bakre ända. Benna bär
drags i motsatt till mullbären, som
sköts framåt. Den användes till att
draga upp stenkö från häu och sank-
ängar. Tvåhjuliga mjölkkanor fannas
som hade en stång förenad med axeln.
På stängens fanns en träläda för
placering av mjölkkanor. Hjulen
hade nav, som löpte runt axeln.

Arbetsvagnar hade fem axlar av trä, som smides med talg. Dessa fördes alltid med vid körslor, hängande i en liten träbytta under vagnen. Hjulen hade stora nav och grova löter, som saknade jämnings. Överredet å vagnen var botten och lösa bräder vid sidorna. Vid utkörning av gödsel på åkeren var det vanligt att bräderna lyftes upp och gödseln rakades ner till små högar på marken. Båda vagnkärnorna för- enades med varandra med en trästång som kallades långvagn.

Fina vagnar saknade fjäder. De var nättare byggda än arbetsvagnarna och hade vagnskorg av bräder. Dessa vagnar målades.

För transport av sten användes s. k.

stenvagn. Denna bestod av en vanlig
frankäna och en speciell bakkäna.

I denna fanns en rulle av ungefär
10 tum diameter, försedd med inhuggna
hål. Från rullen till frankänan fanns
två grova sammanfogade trä, "åsar",
vilka i bakre änden voro försedda
med kättingar. Då lastning av sten
försiggick lades åsarna på marken,
varvid deras främre del låg kvar på fran-
känans. Stenen vältrades på åsarna,
kättingarna angjordes i ett par i rullen
fastsittande krokar av järn, spelt
stuckos i hålen i rullen, denna vreds
bakåt medelst spakning med spretten,
kättingarna kommo att ligga i ringar
runt rullen, åsarna kommo upp över
den åsarna, varpå ett spelt satles

i ena hålet som spår och transporten kunde försiggå.

Släddan användes för mycket mera än nu för transporter på vägarna.

På plogning av vägbanan för endast skedde sällan, var vägen icke färdig med vagnar då den var riktigt snöhöjd. För transport av ved och stockar användes kubbsläde. Dessa hade grova medlar av baktia, som saknade slitskenor av järn, då medlarna slitits lades slitsbotten av trä under dem som sammanhölls med medlarna av tränaglar. På medlarnas övre sida sattes "dockorna" fastsatta. På dem vilade "oken" som uppbussades på vilken lasten låg. Vid transport av stockar sattes käppar

i hål benade i yttre ändarna av sken.
Bessa träppar hindrade stockarna att
rulla av. Finare åkdon var de s. k.
"kanarna". En "kana" hade vanligen
stälmedar böjda i båge framåt och
där färedde med stänkskär. En släd-
borg med säte fanns och bakom den
en kuskbock. Husken satt nämligen
vid käring med detta släddon alltid
längst tillbaka. Kanarna var van-
ligtvis målade, under det att arbets-
släddar tjärades med träbjära.

Sägnen om kyrkklockan.

I en gammal sägen har berättats, att Odeljunga kyrkklocka en natt var försvunnen från sin plats i stapeln och kom ej till rätta. Det skulle ha varit någon tid efter det Öskelljunga klocka föll ner i Prästsjön. Odeljungsbarna togo då Perstors klocka till sin kyrka, enär Odeljunga var moderförsamlingen i pastoratet. Perstorp saknade klocka i flera år, till dess ägare av Hemikstorp skänkte en ny klocka till kyrkan.

Sägnen borde sakna verkligt underlag. Några talesätt om klockans klang e. d. omtalas ej. Det säges, att när Odeljunga klocka höres i Perstors församling, blir det mycket kallt. Det är också riktigt, ty vinden kommer då norrifrån.

Eldstäden.

Eldstad i det fria, för tvätt och potatiskokning, för kokning av rödfärg vid husmålning, samt skållvatten vid slakt har förekommit och förekommer stundom fortfarande. Man lägger en mur av grästen i cirkel på marken, till cirka en halv meters höjd och ställer en gryta eller kittel därpå. En öppning lämnas i muren åt läsidan för införandet av bränsle. Man kan täta muren med jordtorvar på yttresidan.

Alla böningshus i denna trakt, hade före i tiden öppen spis i köket. Färdig spis som skorsten var omgäddad av grästen med lerbruk. Det finnes ännu några bestäder som fortfarande ha

dylik spis. Spisen och skorstenen
muranades i ett sammanhang, så att de
tre sidorna av skorstenens nedre murar
bildade str. spiskupan. Den sida av
skorstenen som var vänd mot köket
uppbars av ett ekträ, "anksträet".

Spisens höjd var något varierande,
vanligen var den alushög, räknat
från köksgolvet till härden. I omedel-
bar anslutning till spis och skorsten
låg bakugnen med öppning åt spi-
sen. Bakugnen var i äldre tid murad
helt av gråsten, men i senare tid av
tegel. Den bestod av en ugnsbotten,
ärl (dialekt ären) i jämnhöjd med spisen
eller obetydligt högre, väggar murade
i fyrkant med aroundade hörn, samt
valv taket i bvalvform. Bakugns-

Öppningen hade även vobelform, och var, åtminstone på senare tid, försedd med en järnhucka. Ilgnen kunde eldas het med björkis eller bokkvistar samt med ved. Bakugnen kunde användas till andra ändamål än bakning, såsom torkning av äpplen eller vät såd.

Till matlagning på öppen spis hade man grytor, kittlar och pannor av koppars och järn. Samliga grytor hade de fastsatta ben, andra saknade sådana och ställdes därför på en trefot av järn. Till bränsle på öppen spis användes ved av fur och björk, stundom bok, som var sågad och huggen i lagom längd och storlek. Mycket stäns vedträn

än till kaminen, kunde här användas.
I regel låg på spisen en glödkög, på
vilken man bläste så att flammorna
togo fatt i små stickor som lades över
dem. Om elden slocknade, fick man
låna eld hos grannen.

Den spis som var vanlig i "stugan"
d. v. s. stora rummet var en fyrkantig
pjäs av järn s. k. ställugn, som eldades
från köket genom en öppning i muren.
Spisen stod på ett murat fundament
av gråsten. Spisens sidor hade bilder
i relief föreställande bibliska motiv,
eller gamla kungar. I dessa spisar
eldades ofta med torv, som höll
vännen länge.

Hökspisar av järn här kallade "stek-
ugnar" inrättades ofta på senare tid

i den öppna spisen. På somliga
ställen har den öppna spisen över-
klätt med panel och användes ej.
Spisar för enbart uppvärmning,
som efter hand ersatt bättugnarna
ha varit av olika form och utseende.
Lövät kunde som fyrkantiga typer
förekomma. En typ som länge
fanns i stora båndstugor och skåp-
ugnen. Den bestod av två eller flera
skåp ovanför eldstaden.

Marknader och marknadsresor.
Se marknader, som besöktes för i tiden
av folk från denna och våra marknaderna
i Åby, Bräinge och Ljungaskog.

Åby-marknad i byn Åby (numera köp-
ingen Skippan). häradets medelpunkt
varade i två dagar, vanligen den 17
och 18 juni.

Det var vanligt att alla medlemmar
i varje hushåll, följde med till markna-
den. Tjänstefolket hade en marknads-
dag som fridag varje år. Bönderna körde
med hästskjutare, torpare och handverkare
gingo till foto, till Åby. Av skjutarna
kunde det bli långa kavalerier, allt
eftersom man nåddes marknadsplatsen.
Av de gående blev det stora flockar.
Vanligen anträdde färden tidigt på

morgonen, av de längst bort boende, redan på natten. Där fanns ofta både fattare och annat löst folk med bland både gående och åkande. De som hade hemma längst upp i Oddevunga socken brukade sista på vägen till Åby, vid en källa kallad Ångbackakällan. Den fanns vid en genstig, kallad Ångbackastigen som ledde över Ångbackarna i Ebbsjöfälad. Skjutarna stannade ofta vid Blekemåsa gästgivargård, där möjlighet till förfriskning fanns. De vagnar, som användes för i tiden hade inga fjäcker.

I vagnarna medförde bönderna, de varor, som de skulle sälja på marknaden, såsom smör, ägg och huden. På hemfärden hade man blivit in i vagnarna de varor, som körts på marknaden.

lar, råvaror, bygnstenar, bygghus och
baljan. De levande djur, som skulle säl-
jas på marknaden, kor, hästar och får,
leddes dit. Tvän drevos i flockar vägen dit.
Fågarna voro på flera ställen färdiga
med quinden, som måste öppnas och
stängas av de marknadsfarande. Det
blev därför sed, att något av torvarba-
nen fattade posten vid en quind och
öppnade och stängde den. Därför fingo
de slantur av marknadsbesökarna,
i synnerhet av dem som på hemvägen
vor glada i hägen efter färdandet
av spjut på marknaden.

Det fanns gamla gummar, som regel-
bundet gingo till alla marknaden och
toga med sig bud av dem, som av någon
orsak icke själva kunde komma dit.

Det påstods att somliga av dessa gummar
förtjänade sitt levebröd på detta sätt.
Gjerdarhandlarna höll givetvis till
på marknaderna. Där kunde de alltid
sälja något till personer, som händelsevis
inte voro hemma vid deras vanliga salu-
färder i bygderna.

Marknadsplatsen i Åby var ett stort
gräsbevuxet slätt område i form av en
triangel, med sidorna åt de vägar, som
ledde till Blekenäsa och Ljungbyhed.
Detta område var obebyggt och ägdes av
Åby byalag. Detta föranstaltade om-
bedans och saluständs uppförande före
marknaden. De som hade sina varor
i dessa stånd fingo här för betala hyra.
Många hade sina varor på marken, det
var kostnadsfritt. Stånden lågo i rader

med breda gator emellan. Ingressande
komedianten och djurförelisare höll
sig med egna tält. Likaså krögarna.
De varon som salufördes på marknaden
var: smör, ägg, hudar, vildebråd, lin,
råbär, vädjestenar, byrustenar, säar,
bajer, byttor, kan, lektaker av trä,
karameller, talådespressadlar, såsom
schaletter, brokiga huvuddukar, mäs-
dukar, vantar, stumpon, fäskläden,
hängsten, linnesäckar och bomullstygger,
levande djur och allt slags krambams.
Vanligen uppgjordes affärerna med pen-
ningar, men byte förekom också.
I synnerhet hästarna voro ett vanligt
bytesobjekt. Då affärerna gjorts upp
skulle köpare och säljare gå in i krö-
garnes tält och dricka "likköp."

Efter flitiga besök hos krögarna, blev stämningen ofta hög och ofta utbröts slagsmål. Ordningmakten, d. v. s. länsmannen och flera fjärdingsmän, hade vanligen mycket att göra. Många marknadsbesökare fingo övernatta i finkan. Bland de saker som inköptes på marknaden, kan nämnas, förutom de med franspytt papper försedda marknads-karamellerna, broscher och ringar med glaspärlor samt psalmböcker.

För fästfolk var det en given sak, att fästmannen förärade fästmän en sådan bok, följande marknadsbesöket efter trosbryllningen. Finare tennsaker av mässing, brukade också köpas av männen, kaffekittlar av koppars köptes av fruntimren.

Hemfärderna från marknaden kunde ofta bli äventyrliga. Många körsvenner voro berusade, kappkörningar förekommo ofta och många åkdon hamnade i diken. De gående flockarna uppstämde ofta sånger, som gentjöds i skogarna. Att många, enligt dåtida begrepp, ruskiga händelser inträffade finnes icke omtalad. Man slog sig lös och roade sig på ett sätt som under denna tid ansågs helt naturligt.

Famminnen.

Forstappt kommun är inte så rik på
fornlämningar, som vissa andra socknar
i häradet. Dock måste här ha vistats
människan redan i forntiden, ty fynd
ha gjorts av stenyxor, flintyxor och
spjutspetsar av flinta. Givetvis har
en invandring följt åarna, det är i
tankmarkerna i deras närhet de flesta
fynden gjorts. Stora och befintliga moss-
ar ha säkerligen varit sjöar och det
kan tänkas att på deras botten kan
ligga verktyg och redskap från äldre tid.
Att trakten varit befolkad under den
äldre järnåldern bevisas av de stora
slagghögar efter smältning av järn,
som ligger på flera ställen i närheten
av mynnade bäar. För kallades detta

slagg "singer" av ortsbefolkningen.
Å Lbbarn m 3:s ägor har hittats en
smältugn för järn till utseendet
lika med den på jämkontoret konserver-
ade ugnen i Limeröd i Viddby socken.
På hemmanet m. 1:s ägor finns i en bac-
klutning mot en moss, 12 st. grävda
hål av cirka 2 meters diameter och
nära en meters djupa vardera. Enligt
en sägen skulle en avdelning av
dansk krigsmakt haft ett läger här,
hålen skulle ha varit kokgravar.
På höjden Löbjer i Tostarp by, fin-
nes en mängd stenösen, liggande på
ett område av något över en hektar.
Överst på höjden ligger ett stort sten-
kummet, som enligt sägen skulle
vara en hövdinggrav. Se andra sö-

senare skulle vara krossade över stupade
krigare, ett slag skulle ha stått här
i forna dagar. Enligt en annan version
skulle här legat en begravningsplats
under någon pest-tid. Det troligaste är
att humlet varit underlaget till en
vårdkase. Dylika skall nämligen, enligt
folktraditionen, ha funnits på Löbbjer.
Från toppen av Löbbjer kunde man för
en del år sedan innan skogarna vuxit
upp, se inte mindre än nio kyrkor.
På höjden Dyliktullet i Spjutseröds
by skall också i forna dagar ha tänts
vårdkaser.

Från senare historisk tid ha många
minnen i form av föremål och berättel-
ser blivit bevarade.

ACC. N:R M. 10885:38.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Länne Upptecknat av: Wihlborg Larsson
Härad: Kona Årbo Adress: Ebbary Perstorp
Socken: Perstorp Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1948 Född år 1898 i Perstors förs.

Torvarnas beståder och behag
Torv torde ha funnits i denna trakt
i flera århundraden. Många gamla
minnen står kvar efter en sådan be-
byggelse. De äldsta av dem äro så gamla
att ingen nu levande kan minnas några
hus på dessa platser. De flesta ha dock
 varit bebyggda under fjärde århundra-
det och om deras invånare finnes tal-
rika berättelser. De knektar, som
funnos under indelningsockets tista
tid voro icke alltid desamma som vid
dess början. Knektar skapade i huz
och nya knektar värvades i deras ställe.

Skriv endast på denna sida!

Flestädes ha sådana, nytilkomna knek-
tar, byggt sig nya stugor och brutit
ny mark. Ankarna efter de stupade
sitta kvar å sina toar så länge de
kunde sköta dem, sedan tillfälla
deras åkrar byalaget. Efter enskiftet
under 1820-30 talet, tillkommo flera
nya toar. Ett hemman delades van-
ligen icke efter bondens död. En av
tönerna satt kvar i hemmet, de övriga
fingo skaffa sig toar, om de icke ävde
så mycket penningar, att de kunde köpa
ett hemman, eller gifta sig till något.

Exempel härpå äro toaret "Griällan"
under hemmanet nr. 3 till B i Lbbarn,
samt "Triollapers Lassa" toar i Björstorp.
De ägde beständ ända till slutet av 1800-
talet. Någon väsentlig skillnad mellan

knäkttorp och andra torp förefanns
icke. I riksrådens beträffande torpens
storlek, husens utseende och bebyggelse
hade vissa orsaker. Ett gammalt torp,
med lång kontraktstid, med idoga
brukare i flera generationer, och med
något bättre jord, kunde ju efterhand
bliva större och bärkraftigare än andra.
Flera s. k. stortorp omtalas i denna
socken, såsom Snäret, Svarta hären
och Per Pål. Många mindre torp s. k.
småtorp funnet, några ha samman-
slagits till småbruk som Pajörstorp
torp (2 st.), Gnällan och Per Elias torp,
samt de båda s. k. statarinetorpen i Åmad.
Några torp ha blivit egna småbruk
som Per Pål, Svarta hären, tvänne
torp i Lilland, Falke torp i Tostorp.

Andreastugnet i Björstorp och Hjellins-
stugnet i Perstorp. De flesta torpen äro
dock borta. Husen äro ruina, där jorden
 varit väl odlad brukas den nu äro jord-
 ägaren som åker, annars tom betesmark.
 Det fanns torp med endast trädgårds-
 täppa och ett litet potatistand. De be-
 boddes av hantverkare. Vad ovan-
 sagts gäller den del av socknen, som
 var ofrälse. På säteriet Gastaastorp
 fanns många torp, de äro nu
 sammanslagna till anordsgården un-
 der godset.

De torp vi ann skola sysselsätta
 oss med, äro sådana, som funnits
 under 1800 talets senare del och bör-
 jan av 1900 talet på byalagens och
 efter skiftet ä hemmanens ägar.

Tänligen anenderade torparens marken på 49 är. De flesta torpstugarna voro backstugor, d. v. s. en gavel och en långsida voro ingrädda i en jordbacke.

Fäggarna voro stennuror åt dess håll. De stene torpen kunde föda ett par kor. Dessa användes till dragare vid åkrarnas skötsel. Byggnaden innehöll förutom bostad även stall och loge med lada. På några torp var allt sammans i en enda länga, på andra byggdes ladugården i vinkel mot böningshuset, men sammanbyggd med detta. Torparnas bostäder voro mindre än hemmansägarnas, och deras möbler färre till antalet. Tänligen fanns ett kök med ingång från gårdssidan, i detta en öppen

spis, ett större rum "slagen" samt ett mindre rum. kammaren. Jäggarna av trä voro skiftesverk s. k. bäl, gille brädkläddel fanns ej. Innestak s. k. loft fanns över rummen. Bakugn murad av grästen fanns alltid i fören- ing med skorstenen som liksomledes var av grästen. Murandet utfördes med len- buk. I slagen fanns en järnugn s. k. sällugn som eldades från köket. Järgolv var allmänt, men ersattes mot 1800 talets senare del av trägolv. I köket fanns vanligen slengolv av flata stenar eller kullersten. Tapeter voro icke vanliga förrän mot slutet av 1800- talet. Det berättas att somliga målade bildningar på väggarna. Huruväggar kallades vita vid jultiden. Fönsterna

var små, oftast med endast fyra rutor.
Försojarna var slöjdkunniga, tillverkade de själva sina möbler. Annars fingo de beställa dem hos någon snickare, eller, vilket oftast blef fallet, köpa begagnade städnar på någon auktion.
Vi skola här nedan beskriva heminredningen i ett av de större försojerna, städnar som vi minnas den under det första årtiondet av 1900-talet.
Man kom in i köket, där det stod ett köksbord med träask, utan avbopp, en träspann fylld med vatten stod på en trebent pall, på väggen var fastsatt en "kavhylla" där det fanns tallrikar och fat uppsatta. På ena väggen hängde ett litet blåmålat skåp varifrån förvarades kaffe och socker.

På köksbordet stod den lilla kaffekvar-
nen. En liten huggkubb stod framför
den öppna spisen, på kuben låg en
liten yxa, som användes till att
spinka slickor s. k. "nyrkötne" med.
I ena hörnet låg en vedkave. Gingo
vi så in i "stugan" fanns där ett
s. k. lämnarbord vid fönstret, där två
röda pelargonier stod i krukor. Vid
de tre sidorna av bordet stod stolar.
Vid två av väggarna stod utdrags-
sängar, mitt på golvet en vagg.
Vid rummet fanns sättugren. Över
denna, satta "pallhäna", två ribbor
som var fästade med ena ändan i
rummet och den andra i bjälken.
På dessa hängdes våra kläder till tork.
Vid sidan av ugnen stod en fyr-

kantig låda av träden. I denna förvarades grovt salt. Den kallades "saltskrin". Lådan hade lock och användes även till sittplats. Vid ena väggen stod en byrå, ovanpå denna en liten spegel som var fällbar. Den var fastsatt i ett stativ, vars nedre del hade kamhylla. I denna låg dels kammen "huskarden" dels husfaderns rakdon. Över dören var med en klänna fastsatt en almanack. Över ena sängen fanns det två tavlor föreställande Luther och Melanchton. På ena sängen låg en katt. Av sådana möbler som bönderna hade, saknades här skrivpulten, karnstolen och dala-klockan. Ett litet gökar med tridat träfodral hängde över den andra sängen.

Gingo vi vidare, ut i kammaren,
funno vi här en s. k. skänk vari
de bästa kläderna förvarades, en
kista, en soffa och några stolar.

Tjurar, som voro släjd-kunniga,
brukade under den kalla vintertiden
läga släjbänken in i stugan.

Vid kall väderlek intogs stundom
smådjur i stugvärmerna, häns och
smågrisar voro ingen ovanlig syn inne
i boningshuset. Jantigen sova flera
av barnen i samma bädd. Hustrun
och husmodern hade en bädd tillhinnan.
Räckte inte bäddarna till åt alla, bäd-
dades kottbäddar på golvet. Två stycken
säng fanns sänghalms. Lakan använ-
des icke alltid. I stället för täcken
och filtar användes dunbolster, s. k.

dynor fyllda med kånstjäder. Lappar
förekammas gynnigt i dessa bänkar.
Sedan trägolv inlagts skurades det
en gång i veckan och beströddes med
fin vit sand och emis. Senare böjade
trasmattor användas. Gardiner före-
kom ej hela året om, utan upph-
hängdes vid högtiderna. Bordduk
användes ej. Se handdukar, som an-
vändes i vardagslag voro av säcktyg.
Se käll som användes i hushållet
vor av kopper, järn och lergods.
Maten framsattes i leirskålar, i äldre
tid träfat. Flumskedar och träskedar
vor vanliga. Alla äto ur samma fat.
Gafflar förekom sällan.
Tid jultiden flätades kalmkronor,
som hängdes i loftet. Se krunde.

färes med folgljus. En sådan karm-
brona, tynerligen välgjord, tillhör
Perstaps Hembygdsförenings samlingar.
Belysningen under vinterkvällarna,
var ganska primitiv. Långt tillbaka
användes präststickor, sedan tillkom
trandelampor och ännu senare en liten
fotogenlampa kallad "piiska". Piiskan
var av plåt, den hade en rund vake
av ullgarn och ställdes på en liten
stånd på bordet.

I fråga om ungännen voro torparna
hänvisade till varandra. Lällen
hålla bönderna lag med dem, utom
då de voro besläktade. Länjan
mellan självägande bönder och torpare
var icke alltid god. Många torpare
hade dagverkskyldighet och de tyckte

sig ofta bli för mycket utnyttjade med
lång arbetsdag och dålig kost. Bönderna
å sin sida tyckte ofta att torparna
voro lata i arbetet. I de fall då fiitt
fräule ingick i anendet, tyckte bön-
derna att torparna kugga för stora
träd, torparna ansågs att om träd
anvisades dem, bleo det alltid de sämsta.
Tidare tyckte bönderna att det var
orätt att torparna icke erlade annan
skatt än mantalspengar. Skatten för
jorden ålåg det ju ägaren att betala.
Gick kontraktstiden ut och avtalet
skulle fängas, ville jordägaren stund-
om höja anendet. Det ansåg torparen
orätt, enär det var genom hans flit
som torpet förbättrats och lämnade
högre avkastning.

I torpen fanns vanligen stora bam-
skaron. Av dessa fingo bönderna sitt
tjänstefolk. Emigranterna till Amerika
bestodo till stor del av torparnas so-
kningar. Städernas folkökning har
också delvis möjliggjorts genom tor-
parnarnas flykt från den svaga bäg-
ring de voro hänvisade till på lands-
bygden. Under en lång tidsepok var
dock torpen den enda möjligheten
till utkomst på en överbefolkad lands-
bygd. Senare tidt industrialisering
har öppnat andra möjligheter.